

A photograph of three smooth, grey stones stacked on a sandy surface. The stones are arranged in a slightly offset, balanced stack. The background is a soft-focus view of the sand and more stones.

D vitamīna lietošana un nierakmeņu risks

Ināra Ādamsone, *nefroloģe*

PSKUS, Nefroloģijas centrs

RSU, Iekšējīgo slimību katedra

Latvijas osteoporozes un kaulu metabolo slimību asociācija

Mērķis

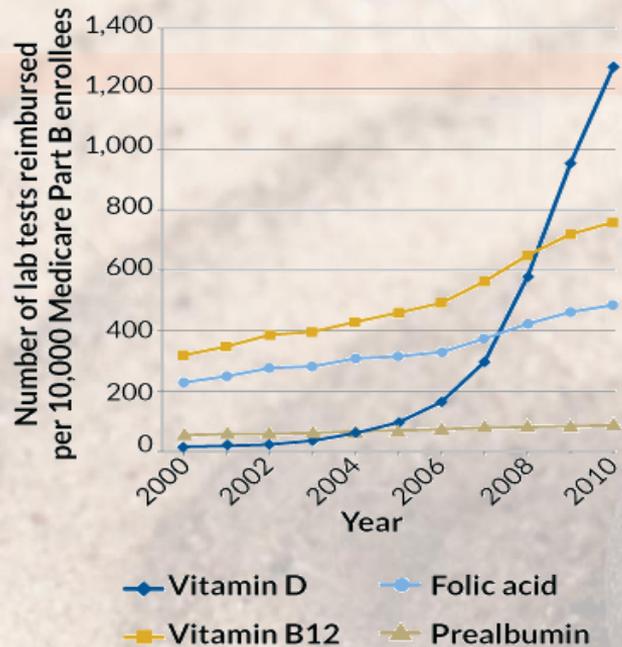

Aplūkot saistību starp D vitamīna lietošanu un nierakmeņu (NA) veidošanās risku vispārējā populācijā un pacientiem ar nierakmeņiem

Aplūkot D vitamīna deficīta un nepietiekamības ārstēšanas iespējas un uzraudzību pacientiem ar nierakmeņiem

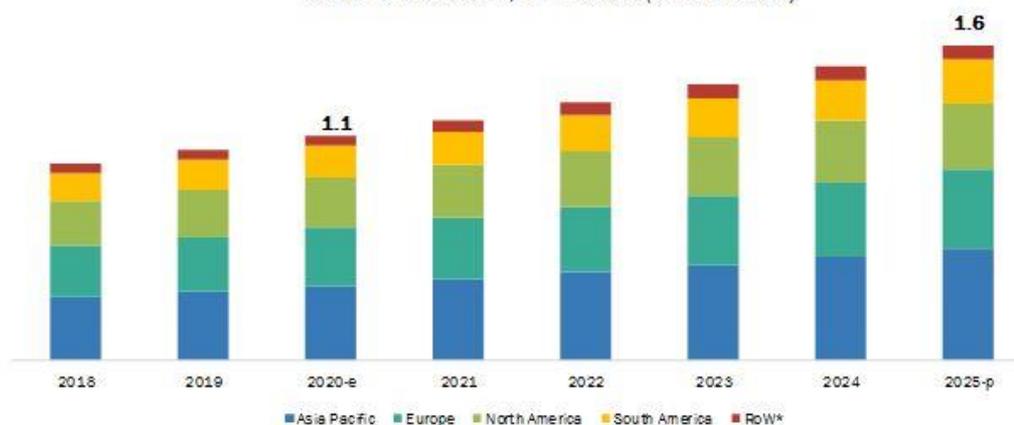
D vitamīns – epidemioloģija

D vitamīna līmeņa **testēšana** pēdējos 10 gados ir augusi 10-15 reizes

D vitamīns – epidemioloģija

VITAMIN D MARKET, BY REGION (USD BILLION)

e - Estimated; p - Projected

*ROW includes South Africa, the Middle East, and Rest of Africa.

Source: Secondary Literature, Expert Interviews, and MarketsandMarkets Analysis

D vitamīna **lietošana** pēdējos 10 gados ir augusi ~ 2 reizes

<https://www.marketsandmarkets.com/Market-Reports/vitamin-d-market-22034298.html>

Nierakmeņi – epidemioloģija

Prevalence

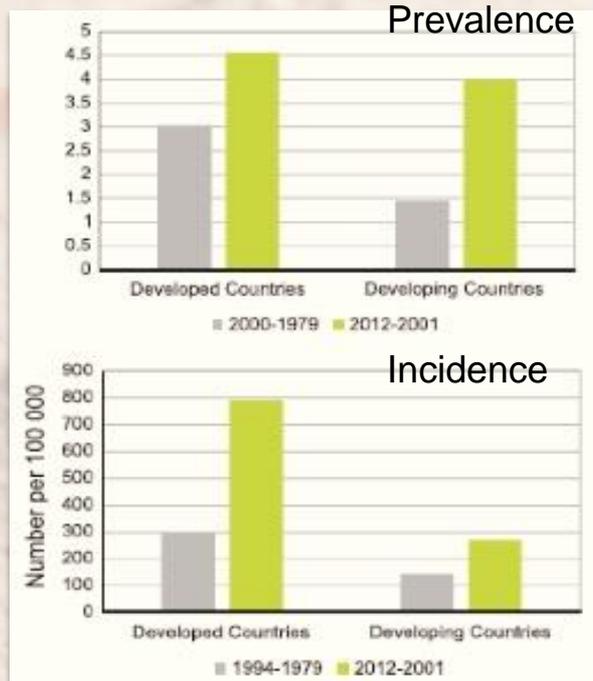
NA prevalence pieaug –
3.8% - 1980, 5.2% - 1994,
8.8% - 2007, 11.3% - 2013.

Pieaugušie: vīrieši >
sievietes 3:1, sievietēm
lielāks struvītu veidošanās
rīks augšējos urīnceļos. Bet
– pēdējos gados starpība
sarūk!

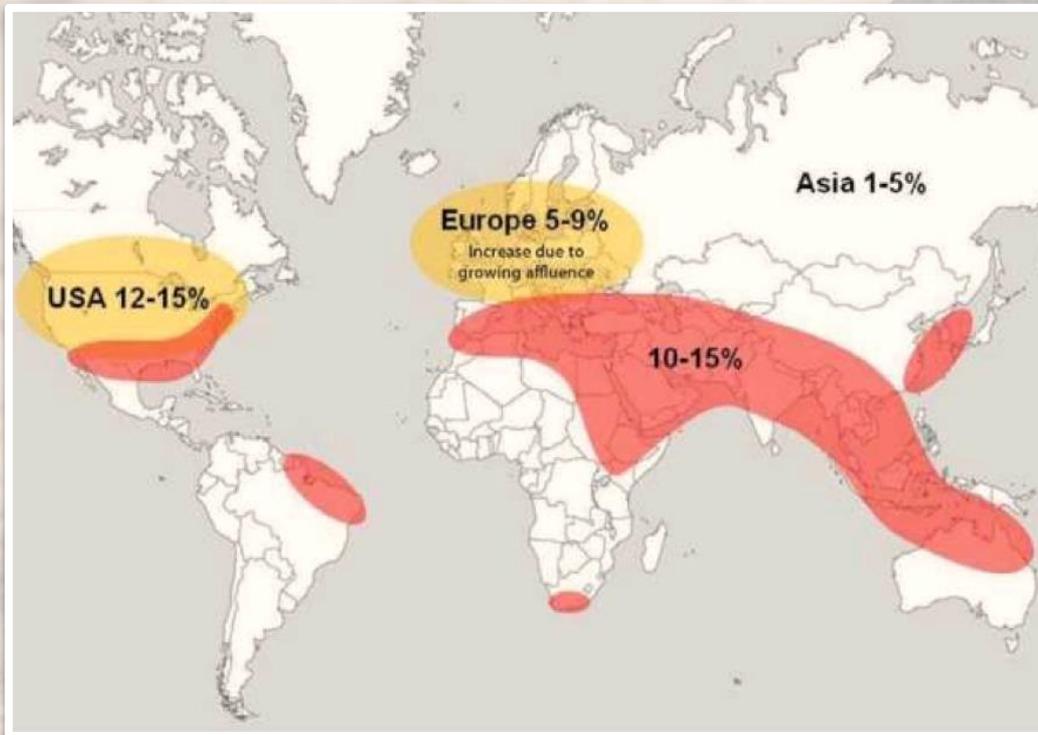
Struvītu akmeņu īpatsvars
mazinās, Ca sāturīgu
akmeņu īpatsvars aug!

Iran J Kidney Dis. 2016 Mar;10(2):51-61

Dtsch Arztebl Int. 2015 Feb; 112(6): 83–91

Nierakmeņi – epidemioloģija

3 - 15 % no populācijas ir nierakmeņi (t.sk. akmeņi, kas neizraisa urīnceļu obstrukciju)

Ir konstatētas teritorijas ar īpaši augstu nierakmeņu prevalenci (saistība ar vides un sociāli-ekonomiskiem faktoriem)

Nierakmeņi – sastāvs

Akmens sastāvs	Relatīvā sastopamība (%)
Kalciju saturošie akmeņi	
<ul style="list-style-type: none"> • kalcija oksalāts • hidroksiapatīts • brusīts	<ul style="list-style-type: none"> 60 20 2
Kalciju nesaturošie akmeņi	
<ul style="list-style-type: none"> • urīnskābes • struvīti • cistīns • triamterēns • silīcijs • 2,8-dihidroksiadenīns	<ul style="list-style-type: none"> 7 7 3 < 1 < 1 < 1

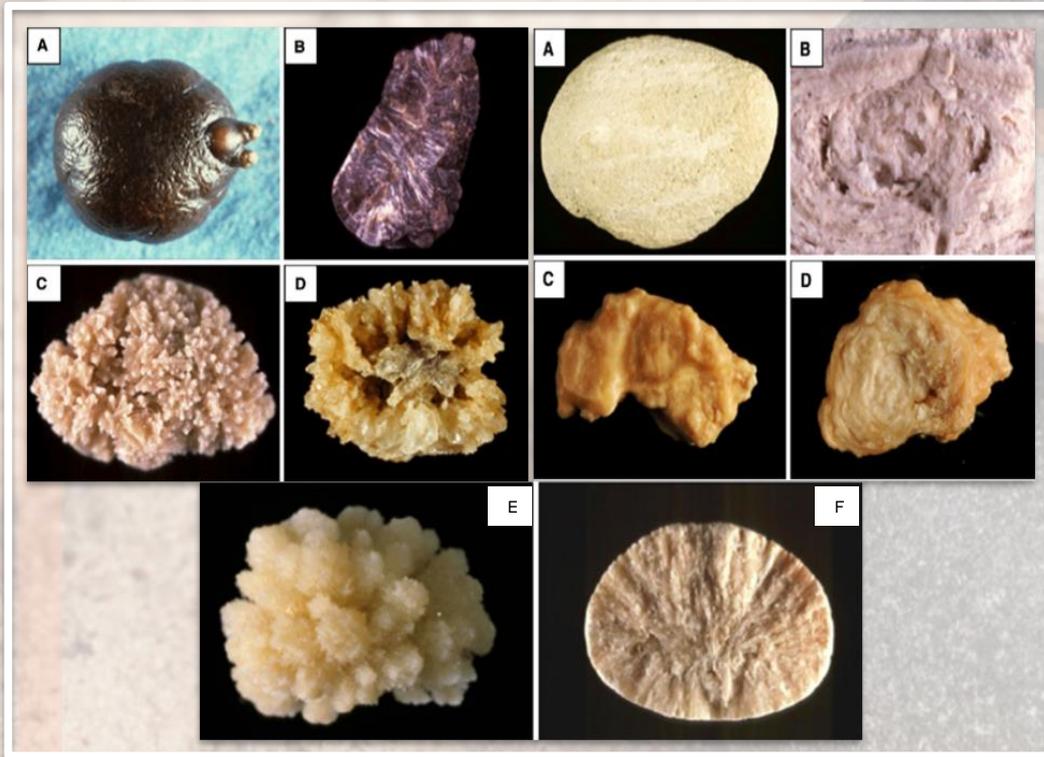

Kalciju saturošie nierakmeņi ir visbiežāk sastopamais nierakmeņu veids

Tie sastāda ap 80% no visiem nierakmeņu veidiem

Nierakmeņi – sastāvs

- 🍯 Lielākā Ca nierakmeņu daļa sastāv no **Ca oksalāta** sāļiem
- 🍯 Ķīmiskais sastāvs un morfoloģija CaOx akmeņiem atšķiras: **CaOx monohidrāts** (a-virsma; b-šķērs griezums), **CaOx dihidrāts** (a-virsma; b-šķērs griezums)
- 🍯 **Kalcija fosfāta** nierakmeņi – mazākā daļa
- 🍯 **Hidroksikarbapatīts** (a-d), **brušīts** (e,f)

Iran J Kidney Dis. 2016 Mar;10(2):51-61

Dtsch Arztebl Int. 2015 Feb; 112(6): 83–91

Kalcija nierakmeņi – riska faktori (klīniskie)

Shoag J, et al. *Advances in CKD* 2015;22:273-278
Scales CD, et al. *Eur Urol* 2012; 62(1):160-5.
Curhan GC, et al. *NEJM*1993; 328(12):833-838.
Lauderdale DS, *JBMR* 2001; 16(10):1893-1898

Kalcija nierakmeņi – riska faktori (urīnā)

Faktori, kas **kavē**
NA veidošanos

Faktori, kas **veicina**
NA veidošanos

Spēcīga urīna
plūsma

Citrāts, magnijs,
pirofosfāts

Urīna proteīni: TH,
glikozaminoglikāni,
osteopontīns, litostatīns u.c.

Lēna urīna plūsma

Augsts Kalcijs,
nātrijs, oksalāti, urāti,
cistīns

Zems urīna pH

Baktēriju līzes
produkti

Cik bieži nierakmeņus atrod metabolisku iemeslu dēļ?

Kāpēc veidojas kalciju saturoši nierakmeņi?

 Pārāk daudz kalcija urīnā - hiperkalciūrija

 Idiopātiska (ap 50%)

 Zarnu problēmas – absorbtīva hiperkalciūrija

 Pārāk daudz D vitamīna

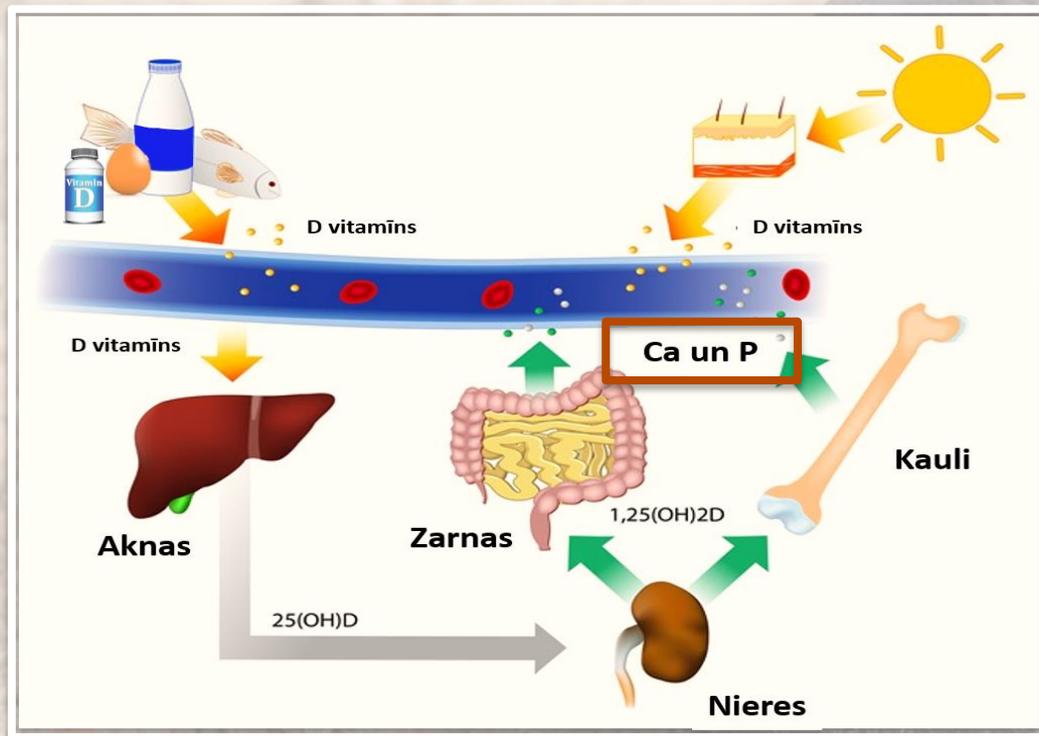
 Kaulu problēmas – resorbīva hiperkalciūrija

 Nieru problēmas – mazināta Ca reabsorbcija nierēs

D vitamīna vielmaiņa

Kalcitriols - endokrīnā funkcija:

- 🍯 **Skmē Ca un P uzsūkšanos zarnās**
- 🍯 **Regulē osteoblastu funkciju un resorbcijas procesus skeletā**
- 🍯 **Nomāc PTH sintēzi EĶ**

Schulster ML, et al. Urology 2020;139:1-7

Schlingmann KP, et al. N Engl J Med 2011; 365:410-21

Kāpēc veidojas kalciju saturoši nierakmeņi?

 Pārāk daudz kalcija urīnā - hiperkalciūrija

 Idiopātiska (ap 50%)

 Zarnu problēmas – absorbtīva hiperkalciūrija

 Pārāk daudz D vitamīna (ražo pārāk daudz, izmainīts metabolisms, lieto pārāk daudz)

 Kaulu problēmas – resorbīva hiperkalciūrija

 Nieru problēmas – mazināta Ca reabsorbcija nierēs

D vitamīna līmenis un nierakmeņu risks

Parametrs	Q1	Q2	Q3	Q4	P
1,25(OH)2D	1.0 reference	1.37 (0.91 to 2.05)	1.68 (1.11 to 2.54)	1.73 (1.11 to 2.71)	0.01
25(OH)D	1.0 reference	1.17 (0.80 to 1.72)	0.98 (0.65 to 1.48)	0.95 (0.62 to 1.46)	0.55
24,25(OH)2D	1.0 reference	0.87 (0.59 to 1.27)	0.75 (0.51 to 1.12)	0.77 (0.51 to 1.16)	0.21
PTH	1.0 reference	0.74 (0.50 to 1.09)	0.69 (0.47 to 1.02)	0.83 (0.56 to 1.23)	0.37
P	1.0 reference	0.88 (0.62 to 1.25)	0.86 (0.57 to 1.31)	0.83 (0.56 to 1.24)	0.32
Ca	1.0 reference	0.67 (0.46 to 0.98)	1.04 (0.71 to 1.52)	0.94 (0.63 to 1.39)	0.96

Vispārējā populācija

Prospektīvs
gadījumu/kontroles pētījums
(N=356/712), vīrieši, 12 gadu
novērojuma laiks

Galamērķi –NA incidences
risks atkarībā no izejas
1,25(OH)2D, 25(OH)D,
24,25(OH)2D, PTH, P un Ca
līmeņa

Tikai augstāks izejas
1,25(OH)2D līmenis
paaugstina NA risku

25(OH)D vitamīna līmenis un nierakmeņu risks

Factor	OR (95% CI)	P
25(OH)D, ng/mL		.42
<42 (Ref)	1.0	
42-57	1.0 (0.3, 3.7)	
>57	0.4 (0.1, 2.1)	
Vitamin D intake, IU/d		.65
< 3000 (Ref)	1.0	
3000-5000	0.7 (0.2, 3.1)	
> 5000	1.0 (0.2, 3.8)	

Vispārējā populācija

Prospektīvs novērojuma pētījums.

2012 dalībnieki, novērojuma ilgums vidēji 19 mēneši

Galamērķis – vai 25(OH)D koncentrācija serumā no 20 līdz 100 ng/mL saistīta ar augstāku NA veidošanās risku; vai augstākas D vitamīna devas saistītas ar augstāku NA risku

Augstāks 25OHD vitamīna līmenis un augstākas D vitamīna devas **nepaaugstina** NA risku

D vitamīna terapija un nierakmeņu risks

	<100 IU/day	100–199 IU/day	200–399 IU/day	400–599 IU/day	600–999 IU/day	≥1,000 IU/day	p-value trend
HPFS							
Cases	101	384	609	392	372	105	
Person-time	30,193	108,964	199,858	132,268	155,101	43,104	
Age-adjusted HR	1.00 (Ref)	1.05 (0.84,1.31)	0.93 (0.76,1.16)	0.94 (0.75,1.17)	0.80 (0.64,1.00)	0.84 (0.64,1.11)	0.09
MV-adjusted HR	1.00 (Ref)	1.10 (0.88,1.37)	1.09 (0.87,1.34)	1.17 (0.92,1.49)	1.05 (0.82,1.35)	1.08 (0.80,1.47)	0.92
NHS I							
Cases	160	338	353	344	317	87	
Person-time	91,707	231,579	293,235	260,494	261,169	80,841	
Age-adjusted HR	1.00 (Ref)	0.85 (0.71,1.03)	0.71 (0.59,0.86)	0.78 (0.64,0.95)	0.74 (0.61,0.90)	0.71 (0.54,0.94)	0.09
MV-adjusted HR	1.00 (Ref)	0.94 (0.77,1.15)	0.89 (0.72,1.09)	1.00 (0.81,1.24)	1.00 (0.79,1.26)	0.99 (0.73,1.35)	0.70
NHS II							
Cases	291	611	819	578	547	168	
Person-time	105,456	272,411	408,970	288,731	280,840	71,929	
Age-adjusted HR	1.00 (Ref)	0.83 (0.72,0.95)	0.75 (0.65,0.85)	0.73 (0.63,0.84)	0.70 (0.60,0.80)	0.82 (0.67,0.99)	0.41
MV-adjusted HR	1.00 (Ref)	0.92 (0.80,1.06)	0.97 (0.83,1.13)	0.96 (0.82,1.13)	0.97 (0.81,1.16)	1.18 (0.94,1.48)	0.02

Vispārējā populācija

Prospektīva 193,551 dalībnieku datu analīze no *Health Professionals Follow-up Study (HPFS)*, *Nurses' Health Study (NHS) I and II*

D3 “mērenās devās” (no 75 SV līdz 1300 SV); novērojuma ilgums – vidēji 17 gadi

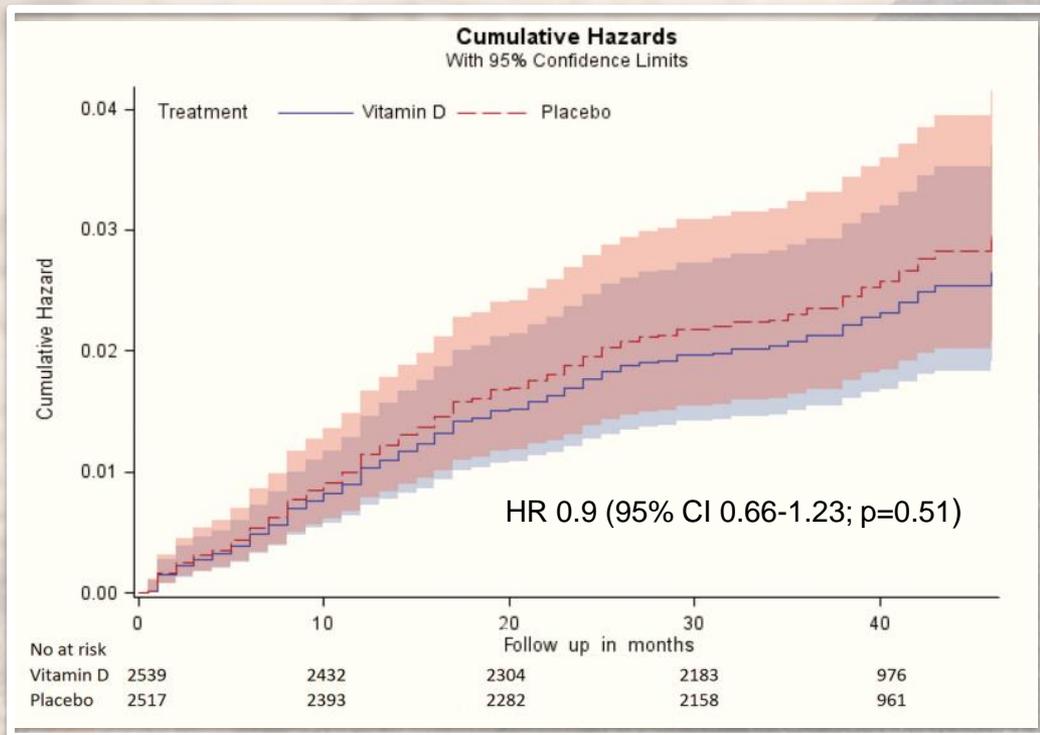

Galamērķis – vai D vitamīna suplementācija saistīta ar augstāku NA risku

D vitamīna suplementācija **nepaaugstina** NA risku

D vitamīna terapija un nierakmeņu risks

Vispārējā populācija

Vitamin D Assessment (ViDA) study – RCT, D suplementācija “intermitējošās devās”, 5110 dalībnieki, Jaunzēlande

D3 100,000 SV reizi mēnesī intermitējoši; vidējais novērojuma ilgums 3.3 gadi

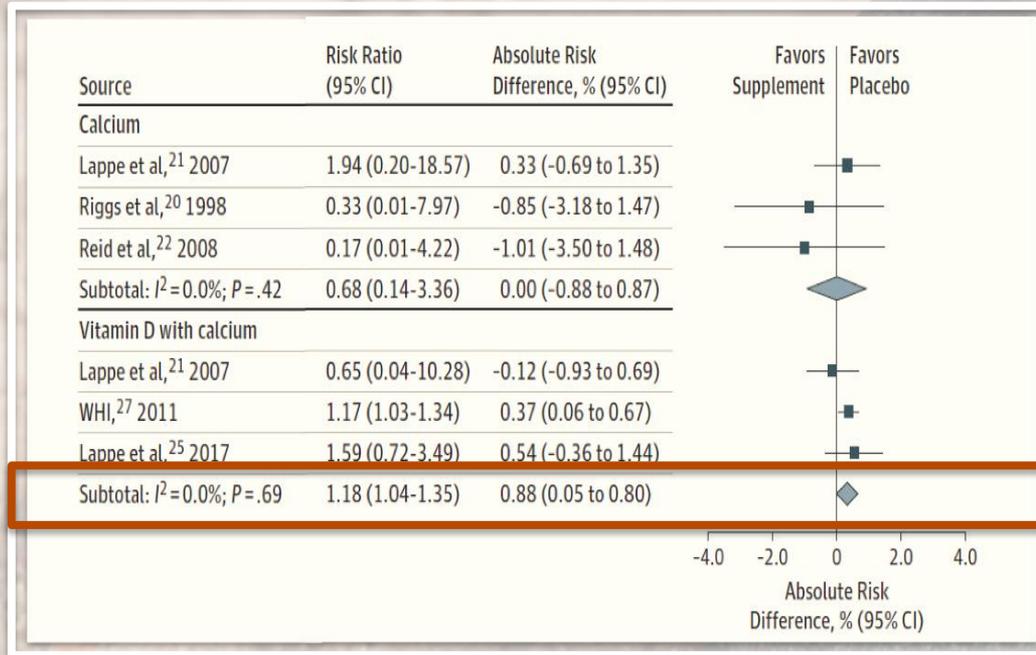

Galamērķi – kritienu, lūzumu, KV notikumu, infekciju, NA un hiperkalciūrijas incidence

D vitamīns **nepaaugstina** NA un HK risku

D vitamīna + Ca preparātu lietošana un nierakmeņu risks

Vispārējā populācija

Metaanalīze: 3 RCT
(n=39,659)

Galamērķis – D vitamīna + Ca suplementācija preparātu veidā vai tikai Ca suplementācija preparātu veidā un NA incidence

D vitamīna + kalcija suplementācija preparātu veidā **paaugstina NA risku** (RR 1.18; 95% CI, 1.04–1.35)

Kalcijs uzturproduktu vai preparātu veidā un nierakmeņu risks

Variable	Intake of Dietary Calcium				
	Quintile 1	Quintile 2	Quintile 3	Quintile 4	Quintile 5
Intake of dietary calcium, mg/d	<488	488–642	643–801	802–1098	>1098
Quintile median, mg/d	391	567	716	912	1303
Cases of stone formation, n	241	188	155	162	118
Person-years, n	178 362	180 874	181 718	181 591	181 303
Age-adjusted relative risk (95% CI)	1.0	0.78 (0.65–0.94)	0.66 (0.54–0.81)	0.70 (0.58–0.85)	0.49 (0.39–0.60)
Multivariate relative risk (95% CI)†	1.0	0.83 (0.68–1.01)	0.72 (0.58–0.89)	0.79 (0.64–0.99)	0.65 (0.50–0.83)

Variable	Intake of Supplemental Calcium				
	None	Any Amount	1–100 mg/d	101–500 mg/d	≥501 mg/d
Cases of stone formation, n‡	331	227	19	160	98
Person-years, n	305 164	262 161	14 228	151 202	96 731
Age-adjusted relative risk (95% CI)	1.0	1.11 (0.95–1.31)	1.24 (0.78–1.96)	0.98 (0.81–1.19)	0.94 (0.75–1.18)
Multivariate relative risk (95% CI)§	1.0	1.20 (1.02–1.41)	1.26 (0.79–2.00)	1.18 (0.98–1.43)	1.21 (0.96–1.52)

Vispārējā populācija

Prospektīvs pētījums, 91.731 sievietes bez NA anamnēzē, 903.849 person-gadu novērojuma ilgums

Galamērķis – Ca uzņemšana uzturproduktu vai preparātu veidā un NA attīstības risks

Augstāka kalcijs uzņemšana **uzturproduktu veidā samazina NA risku** (RR 0.65 (95% CI, 0.50–0.83; P=0.005)

Augstāka kalcijs uzņemšana **preparātu veidā palielina NA risku** (RR 1.20 (95% CI, 1.02–1.41; P=0.03)

Kopsavilkums

Vispārējā populācijā –

Izolēta D vitamīna lietošana **nepaaugstina** nierakmeņu veidošanās risku

Izolēta D vitamīna lietošana intermitējoši «lielās devās» **nepaaugstina** nierakmeņu veidošanās risku

D vitamīna lietošana kopā ar kalciju uzturproduktu veidā arī **nepaaugstina** nierakmeņu veidošanās risku

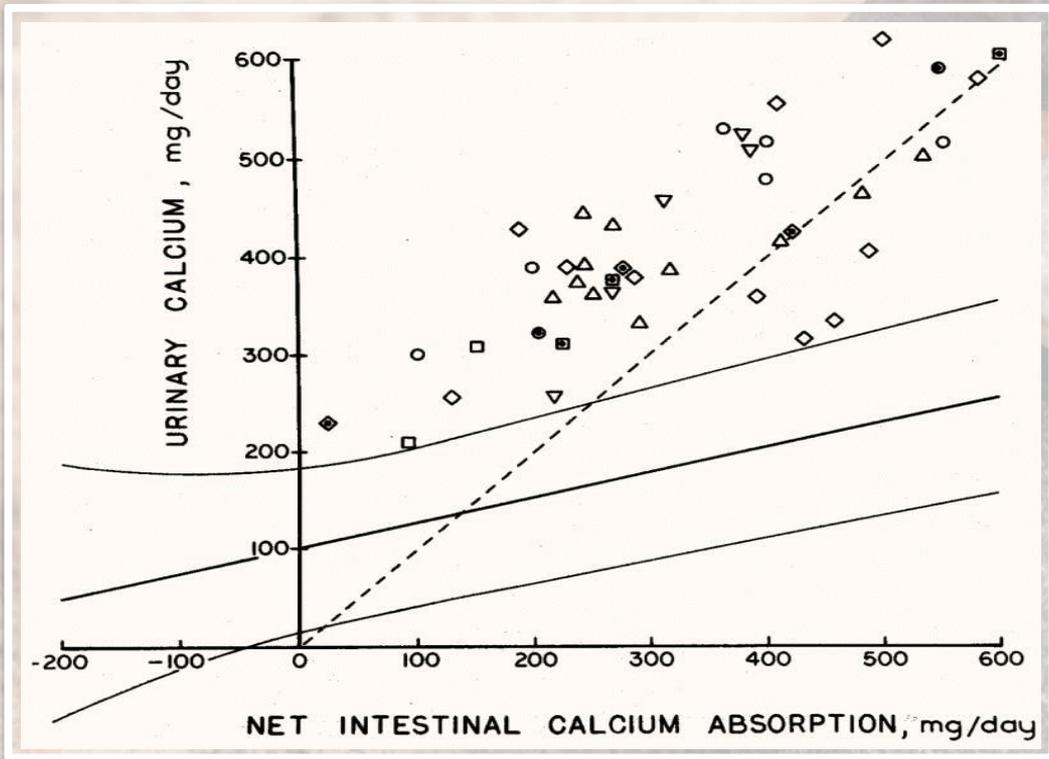

D vitamīna lietošana kopā ar kalciju preparātu veidā **var paaugstināt** nierakmeņu veidošanās risku

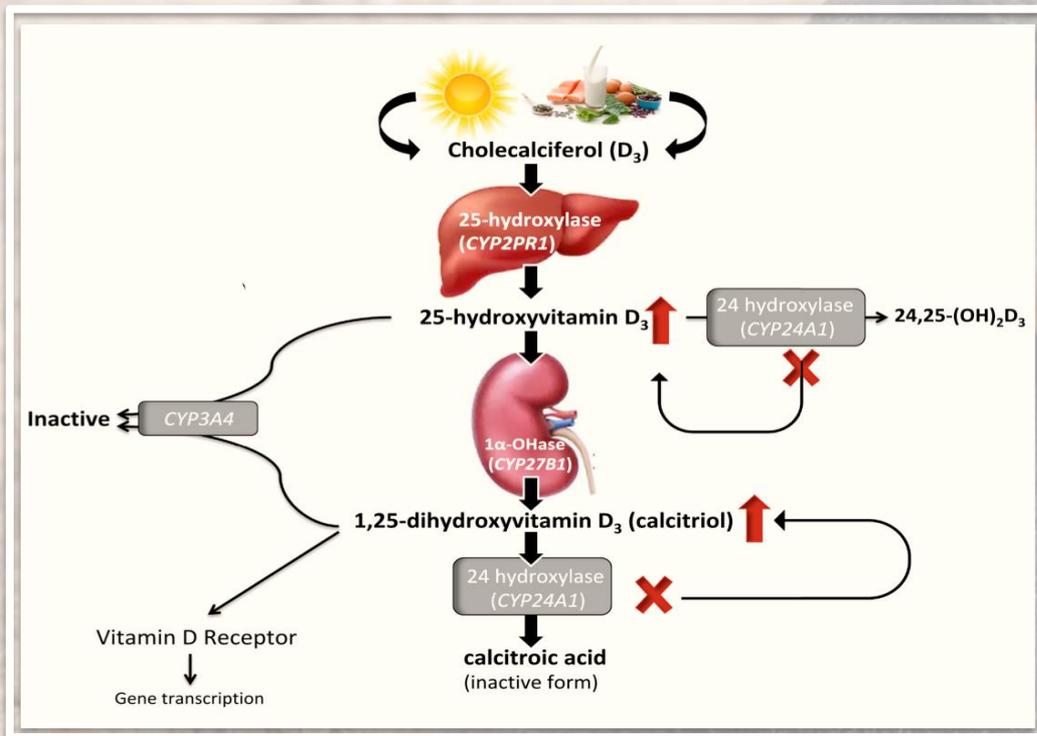
No nierakmeņu veidošanās riska viedokļa kalcija citrāta preparātu lietošana kopā ar D vitamīnu ir piemērotāka nekā kalcija karbonāta preparātu lietošana

Kalcija uzsūkšanās zarnās un kalciūrija

Kalcija uzsūkšanās zarnās
pacientiem ar zināmu
nierakmeņu slimību ir
izteiktāka nekā personām bez
NA

D vitamīna vielmaiņa – ģenētiskie faktori

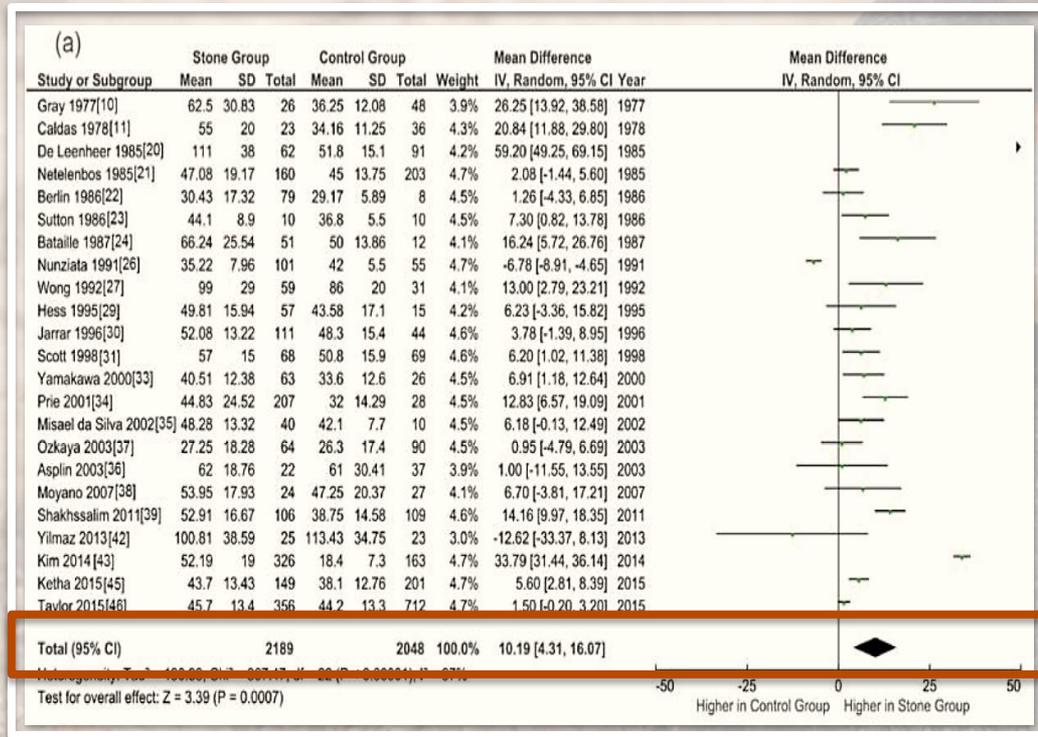

- 24-hidroksilāze (CYP24A1) inaktivē 1,25-dihidroksivitaminu D₃, veidojas kalcitroiskābe.
- 24-hidroksilāze (CYP24A1) inaktivē arī 25-hidroksivitaminu D₃, neļaujot tam pārvērsties par D vitamīna aktīvo formu
- CYP24A1 mutācijām un nespējai inaktivēt kalcitriolu ir būtiska loma NA un nefrokalciноzes patoģenēzē, it īpaši D vit. suplementācijas gadījumā

Schulster ML , et al. Urology 2020;139:1-7

Schlingmann KP, et al. N Engl J Med 2011; 365:410-21

D vitamīna līmenis un nierakmeņu risks

Pacienti ar esošiem NA

Metaanalīze: 32 novērojuma pētījumi, 23,228 dalībnieki

Galamērķis – salīdzināt **1,25(OH)2D** un 25(OH)2D līmeni serumā starp dažādām pacientu grupām:

NA vs kontrole

CaNA vs kontrole

HK-NA vs kontrole

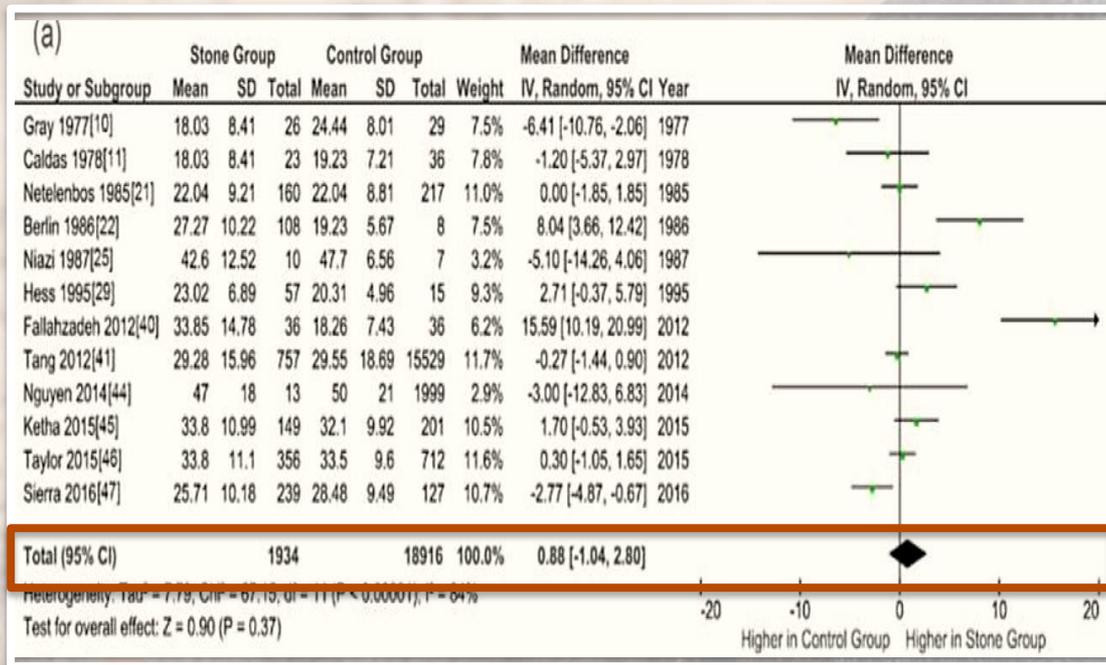
NK-NA vs kontrole

HK-NA vs NK-NA

Pacientiem ar NA kopumā bija augstāks 1,25(OH)2D līmenis (WMD, 10.19 pg/mL; 95% CI, 4.31–16.07; p = 0.0007)

D vitamīna līmenis un nierakmeņu risks

Pacienti ar esošiem NA

 Metaanalīze: 32 novērojuma pētījumi, 23,228 dalībnieki

 Galamērķis – salīdzināt 1,25(OH)₂D un **25(OH)₂D** līmeni serumā starp dažādām pacientu grupām:

NA vs kontrole

CaNA vs kontrole

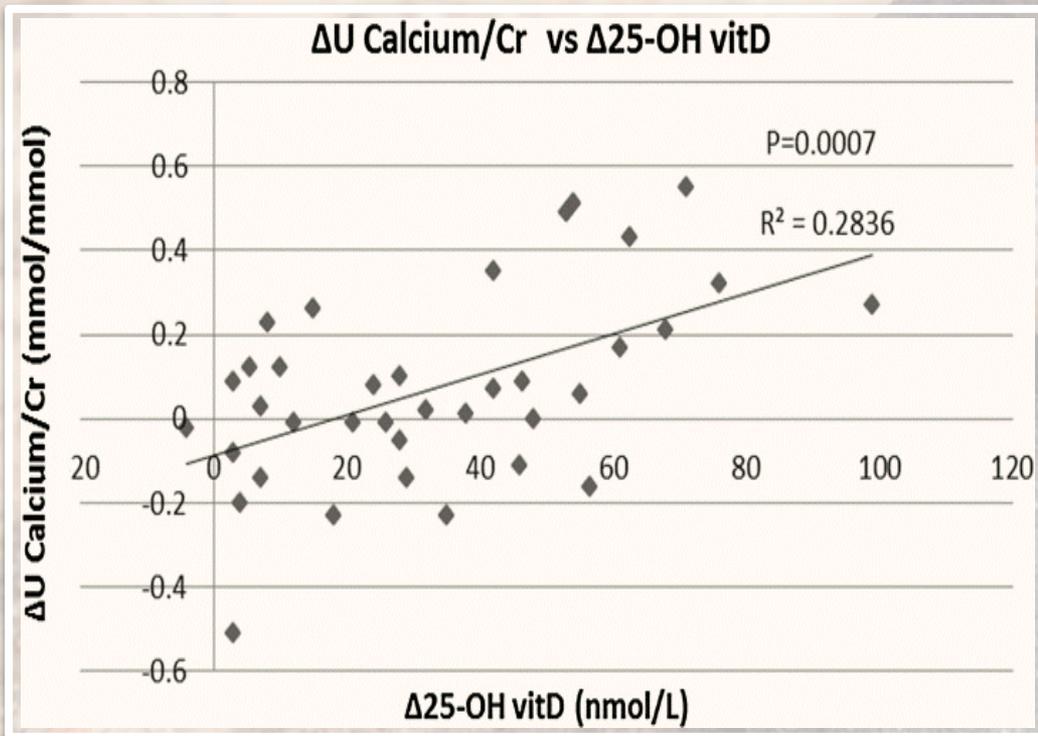
HK-NA vs kontrole

NK-NA vs kontrole

HK-NA vs NK-NA

 Pacientiem ar NA kopumā nebija augstāks 25(OH)₂D līmenis (WMD, 0.88 ng/mL; 95% CI, -1.04–2.80; $p = 0.37$)

D vitamīna terapija un hiperkalciūrijas risks

Pacienti ar esošiem NA

N=456; pacienti ar idiopātiskiem NA

Galamērķis – D vitamīna statuss un D vitamīna terapijas ietekme uz kalciūriju

D deficīts – 31%;
D nepietiekamība – 57%;
Pietiekams D – 12%

D3 terapija – 20.000 SV 1 x ned 4 mēnešus

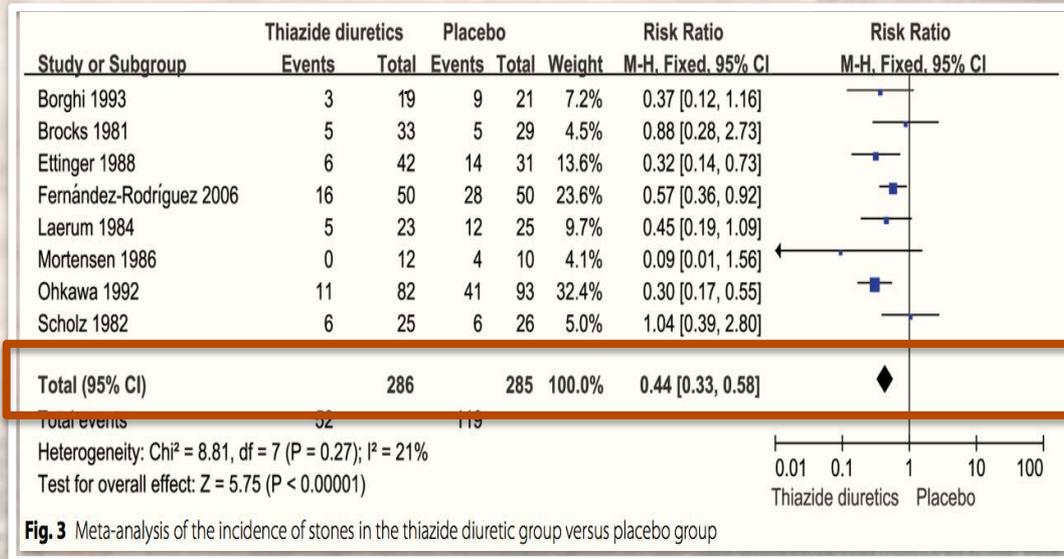
D vitamīna terapija **paaugstina** kalciūrijas (un arī fosfatūrijas) līmeni

Pacientiem ar NA ir jāmonitorē kalciūrija D vitamīna terapijas laikā

Kā ārstēt D deficītu pacientiem ar NA un hiperkalciūriju?

Tiazīdu grupas diurētiki

Samazina NA veidošanās risku

Samazina kalciūriju

Paaugstina KMB

Fig. 3 Meta-analysis of the incidence of stones in the thiazide diuretic group versus placebo group

Reilly RF. *CJASN* 2010, 5 (10) 1893-1903

Dan-Feng Li, et al. *J Translational Med* 2020;18:106

Giusti A, et al. *Nephrol Dial Transplant* 2009; 24(5):1472-7

Kopsavilkums

Pacienti ar zināmu nierakmeņu slimību –

 Pacienti ar NA anamnēzē un hiperkalciūriju arī izolēta D vitamīna lietošana var paaugstināt nierakmeņu veidošanās risku

 D vitamīna lietošana kopā ar kalciju uzturproduktu veidā **var paaugstināt** nierakmeņu veidošanās risku

 Pirms D vitamīna terapijas uzsākšanas un 2-3 mēnešus pēc terapijas sākuma būtu **jākontrolē Ca^{2+} līmenis 24 stundu urīnā**

 Kalcijs būtu jāuzņem **pietiekamā daudzumā** (1000 mg dienā), tomēr tikai **uzturproduktu veidā**

 Ja tomēr jālieto kalcija preparāti, tiem vajadzētu būt kalcija citrāta preparātiem

 Pacienti ar NA anamnēzē un hiperkalciūriju, līdztekus D vitamīnam būtu jālieto **tiazīdu grupas preparāti**

 Lietojot D vitamīna preparātus, jāievēro visi nierakmeņu slimības profilakses principi

Paldies par uzmanību ...

